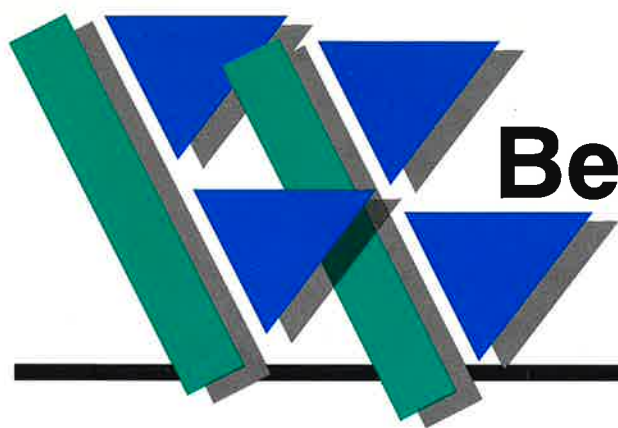

Bestuurskundige Berichten

Jaargang 9 nummer 2
juni 1994

Overheid en Bedrijfsleven

**Officieel orgaan van de
Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden**

ISSN:0920-5772

9^e jaargang, nummer 2. Een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden. Verschijnt minimaal 4 maal per jaar.

Hoofdredactie

Ilse Mollet, Marie-Louise Smolenaars

Redactie

Mirjam van het Loo, Pauline Vonk, Harold Schepers

Lay-out realisatie

Gert-Jan de Jong

Medewerkers aan dit nummer

Mark Fox en Haiko van der Voort

Vormgeving

Roger Jolly (hij leeft voort)

Redactieraad

Dhr. M.A.P. Bovens, mw. M.L. Gevers-Breusers, dhr. F.M. van der Meer, dhr. J. de Vries, Ilse Mollet en Marie-Louise Smolenaars

Redactieadres

B.I.L. t.a.v. redactie BB
Vakgroep Bestuurskunde
Wassenaarseweg 52
Postbus 9555
2300 RB Leiden
071-273696

Abonnementen

B.I.L.-leden ontvangen de BB gratis. Voor niet-leden bedraagt de abonnementsprijs f 16,- per jaar, over te maken op bankrekeningnummer 56.65.22.357 t.n.v. "B.I.L." of op giro 9013 van ABN-AMRO Leiden o.v.v. "B.I.L. rek.nr. 56.65.22.357; Abonnement BB"

Druk

Drukkerij Faculteit der Sociale Wetenschappen i.s.m. ABN-AMRO

Waar redacteuren op persoonlijke titel hun mening geven, is deze niet noodzakelijkerwijs die van de hele redactie.

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Van de Bestuurstafel	5
Bedrijvenkringen in Nederland	6
Interview met Van Schendelen: hoogleraar Politiek en Bedrijfsleven	7
Overheid, bedrijven en illegalen	8
Over wethouders en corruptie	9
Een kijkje in de politieke keuken	10
Departementale herindeling	12
Lobbyen	13
Oost West,	15
IBA '94	17

Onze tap blijft tot
in de kleine
uurtjes geopend.

Als je *De bank* bent, weet je wanneer
je *De zaken* even aan de kant moet zetten.
Maar u kunt 24 uur per dag terecht bij
onze geldautomaat. Plezierige dagen.

 ABN-AMRO *De bank*

Voorwoord

Vers van onze nieuwe pers, de tweede Bestuurskundige Berichten in de reeks van deze redactie. De eerste BB die door onze sponsor is gedrukt. Om te beginnen eerst even een rectificatie met betrekking tot de jaargang van de vorige BB. Deze moet jaargang 9 nummer 1 zijn in plaats van jaargang 8 nummer 4.

Waarheen leidt de weg? Brinkman en zijn commissariaat, In 't Veld en zijn bijbaantjes, corruptie, kan men spreken van belangenverstrengeling van de politiek met het bedrijfsleven? Het thema van deze BB is dan ook 'politiek en bedrijfsleven'. Er is zeker in toenemende mate sprake van verstrengeling van politiek en overheid met het bedrijfsleven. Niet alleen door bijbaantjes van politieke leiders en bestuurders binnen het bedrijfsleven, ook treedt de overheid steeds meer bij het vaststellen van haar beleid in onderhandeling met belangenorganisaties. De overheid is al lang niet meer de soevereine macht die haar wetten en beleid van bovenaf op de burgers kan opleggen. De overheid baant zich een weg door netwerken van afhankelijkheidsrelaties bij het vaststellen van beleid.

Ik zal een kort overzicht geven van de artikelen die binnen dit thema vallen: overheid, bedrijven en illegalen; lokale bedrijvenkringen in Nederland; departementale herindeling; een kijkje in de politieke keuken van Den Haag; wethouders en corruptie; en lobbyen. Verder in deze BB: een interview, Bil-nieuws en een verslag van de IBA.

Moge deze BB u veel leesplezier bezorgen!

Ilse Mollet

Ps. Mochten er nog mensen zijn die hun schrijftalent aan een groter publiek willen ten toon spreiden, dan kan dit door redactielid te worden van de BB. Ingezonden stukken zijn ook altijd welkom. Voor meer informatie kun je Ilse (134253) of Marie-Louise (170640) bellen.

Van de bestuurstafel

Een drukke tentamenperiode ligt voor ons bestuurskunde-studenten. Vandaar dat de B.I.L. haar leden iets minder activiteiten voorschotelt. Helemaal stilstaan doen we echter niet. Op de vijfde verdieping blijven we uittreksels verkopen. Einde juni zal er voor de eerstejaars studenten een paintball-festijn worden gehouden. Redenen genoeg om de komende nieuwsbrieven door te nemen en acht te slaan op de diverse posters hangende in Gebouw 5.

Na een half jaar besturen, met een heleboel activiteiten achter ons zijn wij vele soorten B.I.L.-leden tegengekomen. Eén van de belangrijkste thema's van de Informatiedag Bestuurskundige en Arbeidsmarkt was: 'Ken jezelf'. Voortbordurend op de twee voorgaande constatering leek het ons aardig een typologie te maken van alle B.I.L.-leden. Probeer hierin jezelf te (her)kennen.

1. Een actief lid.

Dit lid zit in het bestuur of een commissie. En is dikwijls bereid iets extra's te doen voor de vereniging.

2. Een c.v. lid.

Dit lid denkt dat het er over een paar jaar z'n voordeel mee zal kunnen doen als zijn activiteiten bij de vereniging op zijn c.v. staan vermeld. Dit is dan ook de voornaamste reden om in een cie of het bestuur zitting te nemen.

3. Een passief-actief lid.

Dit lid organiseert geen activiteiten. Wel participeert dit lid in de activiteiten van de B.I.L. Deze groep zien wij natuurlijk graag groeien en daarmee dus de massa mensen die op onze activiteiten komen opdagen.

4. Een geïnteresseerd lid.

Dit lid leest onze nieuwsbrief, folders en posters aandachtig door. De reden voor afwezigheid op onze activiteiten ligt in het niet willen missen van het 8-uur journaal, de gezelligheid thuis of het feit dat ie vergeten is zich in te schrijven. Achteraf heeft hij toch spijt dat hij niet is gekomen, wanneer blijkt dat het leuk of leerzaam was. Ook mensen die zich vlak voor de activiteit schrappen van de inschrijflijst horen bij dit type. Vakgroepleden zouden hierbij kunnen horen.

5. Een passief lid.

Deze mensen schrijven zich weloverwogen nergens voor in. De BB lezen ze natuurlijk wel, maar na grondige selectie. Van de TUB-service wordt dankbaar gebruikt gemaakt.

6. Een boekenlid.

Dit soort lid wint zijn contributie louter en alleen terug middels onze boekenservice. Aangezien je dit aan het lezen bent, behoort je alvast niet tot deze categorie.

7. Een donateur.

Hiervan ontvangen we jaarlijks f 25,- contributie. Respons op onze post krijgen we niet of nauwelijks. Misschien is dit lid ondertussen wel verhuisd (getrouwd?). ▽

Bedrijvenkringen in Nederland

Pauline Vonk

In het veld van openbaar bestuur en bedrijfsleven hebben zich de laatste jaren een aantal ontwikkelingen voorgedaan die gevolgen hebben voor de machtsverhoudingen tussen beide actoren. De reorganisatie van de structuur van het openbare bestuur kan daarbij als belangrijkste ontwikkeling worden gezien. Door decentralisatie en deconcentratie vindt overdracht plaats van taken en/of bevoegdheden van de centrale overheid naar de daaronderliggende bestuurlijke niveaus. Een voorbeeld is de totstandkoming van de regio Rijnmond. Gelijksortige processen zijn gaande in de regio Den Haag ('Haaglanden'), Amsterdam (ROA) en Utrecht. Wanneer de trend van decentralisatie en deconcentratie zich doorzet kan dat gevolgen hebben voor de machtspositie en de relatie tussen de centrale overheid en de daaronderliggende overheden, zoals gemeenten en provincies. Door overheveling van taken en bevoegdheden naar andere overheden kunnen deze hun positie ten opzichte van de centrale overheid versterken.

Deze recente (machts-)verschuivingen op het politiek-bestuurlijke niveau kunnen leiden tot (machts-)verschuivingen tussen ondernemersorganisaties. In Nederland is namelijk op vele vlakken sprake van een verstrengelde relatie tussen het openbaar bestuur en het bedrijfsleven. Verschuivingen op het politieke niveau leiden tot verschuivingen op het bedrijfsniveau. Wanneer men er immers vanuit gaat dat ondernemers- en ondernemingsorganisaties proberen het overheidsbeleid te beïnvloeden op één of meer niveaus, dan zal een herindelings van deze bestuurlijke niveaus leiden tot een aandachtsverschuiving bij deze organisaties naar andere niveaus.

De aanpassing van ondernemersorganisaties aan de politiek-bestuurlijke veranderingen hoeft niet zonder slag of stoot te gaan. Concurrentie tussen bestaande, maar ook nieuwe organisaties over wie waar welke taken mag uitvoeren is niet ondenkbaar. In het huidige

Het veld tussen het openbaar bestuur en bedrijfsleven

reorganisatieproces zijn lokale en regionale ondernemersorganisaties een belangrijke concurrenten (aan het worden) van bijvoorbeeld nationale ondernemersorganisaties zoals het VNO, NCW, KNOV en NCOV. De lokale en regionale organisaties zijn een belangrijke concurrent aangezien zij dicht bij de steeds meer relevant wordende lokale en regionale besturen staan. Dat wil echter niet zeggen dat deze organisaties op het lokale en regionale niveau een monopoliepositie (kunnen) vertegenwoordigen. De regionale afdelingen van het VNO, NCW, NCOV en KNOV wedijveren met elkaar om de gunst van de werkgevers en/of ondernemingen. De concurrentie wordt heviger door het gegeven dat deze organisaties nagenoeg over dezelfde doelgroep beschikken.

Bedrijvenkringen

Bedrijvenkringen zijn organisaties waarvan zowel ondernemers als ondernemingen lid kunnen zijn. Door hun lokale en regionale karakter worden deze organisaties door genoemde reorganisatie van de structuur van het openbaar bestuur steeds belangrijker. Over de structuur en het functioneren van bedrijvenkringen was echter recentelijk weinig bekend. Alleen de regionale afdeling in Zuid-Holland van het VNO heeft in 1989 een opdracht gegeven om een onderzoek te doen naar bedrijvenkringen in de regio Zuid-Holland. In 1993 gaf het VNO wederom opdracht voor een onderzoek naar bedrijvenkringen, maar nu meteen reikwijdte van heel Nederland. Uit het onderzoek zijn een aantal algemene kenmerken naar voren gekomen van bedrijvenkringen.

Zo zijn de meeste bedrijvenkringen in Nederland ontstaan tussen 1950 en 1980 met als belangrijkste doel om de belangen te behartigen van ondernemers op voornamelijk lokaal niveau. De meeste bedrijvenkringen zijn niet professioneel van opzet. Slechts enkele kringen kennen een secretariaat. Het lidmaat-

schap is vrijwillig en het aantal leden varieert meestal tussen de vijftig en honderd. De samenstelling van de achterban bestaat voornamelijk uit de sectoren industrie, bouw, groothandel en verkeer en vervoer. Bedrijvenkringen kennen naast een belangenbehartigende taak ook een sociale functie door bijeenkomsten, borrels en bedrijfsbezoeken te organiseren voor hun leden.

De toekomst voor bedrijvenkringen

Of bedrijvenkringen door tendensen van decentralisatie en deconcentratie een rol van betekenis gaan spelen in het veld van het openbaar bestuur en het bedrijfsleven is nog onduidelijk. De nationaal-gerichte ondernemersorganisaties zullen in elk geval door middel van allerlei strategieën proberen om een deel van de ondernemers als hun achterban te behouden. Het NCW kan door middel van samenwerking met het meer regionaal gerichte NCOV proberen om op deze manier dicht bij de lokale en regionale besturen te komen. Dat het VNO met het regionaal gerichte KNOV zal gaan fuseren lijkt echter onwaarschijnlijk. Het KNOV heeft namelijk te kennen gegeven dat zij aan samenwerking met het VNO geen behoefte heeft. Dat is dan ook waarschijnlijk één van de redenen waarom het VNO interesse heeft voor de structuur en het functioneren van bedrijvenkringen. Deze kringen zijn immers ook lokaal en regionaal georganiseerd en verschaffen op deze manier toegang tot de relevante besturen. Dat het VNO bedrijvenkringen weldegelijk als één van haar strategieën beschouwd om dicht bij de lokale en regionale besturen te komen blijkt wel uit het door haar uitgeloopte prijzengeld dat zal worden vergeven aan de best functionerende bedrijvenkring van 1994. Op deze wijze hoopt het VNO bedrijvenkringen aan te zetten tot een meer professioneel functioneren. ▽

¹ Dit artikel is gebaseerd op een onderzoek naar bedrijvenkringen dat in opdracht van het VNO werd uitgevoerd door Pauline Vonk en Marcel Aling.

Interview met van Schendelen: hoogleraar Politiek en Bedrijfsleven

Van Schendelen, geboren in 1944, groeide op in de tijd van de verzuijing. Van de kleuterschool tot aan de middelbare school vertoefde hij op Roomse scholen. De tijd van de ontzuiling was één van de belangrijkste ervaringen in zijn jeugd. Zijn vader had in die tijd een fabriekje in de metaalwaren. Hoe moeilijk het is om een klein bedrijfje met 15 man personeel draaiende te houden heeft van Schendelen aan den lijve kunnen ervaren.

Pauline Vonk

Na zijn middelbare schoolopleiding aan het gymnasium alpha volgde hij in de periode van 1963 tot 1970 de studie Politicologie aan de Rode Universiteit te Amsterdam (UVA). In zijn studententijd had hij allerlei baantjes, waarvan één beheerder van een studentenhuis was. Zijn belangrijkste baan was echter bij het dagblad de Tijd, waar hij werkzaam was als verslaggever. Na zeven jaar studeerde hij af. Voor die tijd was dat erg snel. Er was slechts één persoon die net 1 maand voor hem afstudeerde en dat was de heer Rosenthal. Hij vindt het nog steeds jammer dat hij net niet even wat sneller heeft gewerkt.

Na zijn studie had van Schendelen eigenlijk in militaire dienst gemoeten. Hij wilde echter persé niet in dienst. Aangezien hij zich echter niet als gewetensbezwaarde wilde opgeven, bleek een onmisbaarheidsverklaring voor het onderwijs de enige optie te zijn. Van Schendelen wilde dus AIO worden. Hij had wel de ambitie om te promoveren, maar dan niet aan de universiteit te Amsterdam. In die tijd bewonderde hij de socioloog Jacques Van Doorn. Hij nam contact op met Van Doorn en stelde een opdracht voor met betrekking tot ambtelijke processen. Van Doorn zag echter meer wat in een onderzoek naar het parlement. Het proefschrift 'Parlementaire informatie, besluitvorming en vertegenwoordiging' werd het resultaat van zijn AIO-tijd. Aan het begin van zijn AIO-tijd had van Doorn echter eveneens voorge-

steld om onderwijs te gaan geven. Van Schendelen moest dan maar gaan solliciteren bij de heer Van Braam. Van Schendelen herinnert zich nog hoe zenuwachtig hij was. Bij binnenkomst in de kamer van Van Braam diende hij plaats te nemen aan het bureau waarop een bord met broodjes voor Van Schendelen en voor Van Braam was neergezet. Alhoewel Van Braam kennelijk eten en praten tegelijk kon, kon Van Schendelen van de zenuwen geen hap door zijn mond krijgen. Hij kreeg echter toch de functie als staflid van de vakgroep Bestuurssociologie.

Het bedrijfsleven was kennelijk niet zo invloedrijk als de boeken beweerden

Het was eveneens in deze tijd dat het basisidee werd gevormd voor de afstudeervariant Politiek en Bedrijfsleven van de studie Politicologie (en later ook gedeeltelijk voor Bestuurskunde). Van Schendelen gaf les uit tekstboeken waarbij het bedrijfsleven opgevat diende te worden als een machtig en invloedrijk belangengroepencomplex. Bij het lezen van de krant kreeg van Schendelen echter een geheel ander beeld van het bedrijfsleven. Het bedrijfsleven klaagde steen en been over hun positie. De brief van 13 Januari 1976 van de Industriëlen was een uiting daarvan. Het bedrijfsle-

ven was kennelijk niet zo invloedrijk als de boeken beweerden. De tekstboeken bleken hopeloos verouderd te zijn. aangezien deze nog dateerden uit de jaren zestig en daardoor een beeld gaven van het stabiele verzuijde bedrijfsleven. Nadat van Schendelen eerst een aantal artikelen over dit nieuwe beeld van het bedrijfsleven had geschreven, begon hij al snel te denken aan het opzetten van een opleiding.

In 1983 werden de eerste concepten doorgesproken binnen de staf Politicologie. Er werd voor een opzet gekozen van drie vakken en een seminar. Het eerste vak zou een inleiding moeten zijn tot het veld van Politiek en Bedrijfsleven. Het tweede vak belicht de relatie van de overheid richting het bedrijfsleven en het derde vak de relatie van het bedrijfsleven richting de overheid. Het seminar diende politieke risico analyse te omvatten. De eerste lichting studenten die volgens dit project zou afstuderen was in 1986 te Rotterdam. In 1989 kwam de variant naar Leiden. In 1992 werd de opleiding voor het eerst in een andere vorm aan de studie Bestuurskunde te Leiden aangeboden. Het gebonden keuzevak 'Politiek en bedrijfsleven' bestaat uit een combinatie van de vakken 1 en 3. Bestuurskundigen schijnen geen behoefte te hebben aan het tweede vak Politiek-institutionele bemoeienis met het bedrijfsleven. De belangrijkste reden daarvoor is dat bestuurskundigen in hun studie immers al genoeg te maken krijgen met de overheid. Dat zou wel eens kunnen kloppen. ▽

Overheid, bedrijven en illegalen

Mirjam van het Loo

Eén van de sectoren in Nederland die draait op illegalen is de confectie. In Nederland zijn in naai-ateliers meer dan 3000 illegale Turken werkzaam. De kracht van de ateliers is dat ze dicht bij de markt zitten en zo snel op de mode kunnen inspelen.

Werkweken tussen de 60 en 80 uur tegen een loon van fl.10,- per uur of minder zijn geen uitzondering

De situatie in de illegale sector is echter verontrustend. De lonen zijn laag, de behuizing is slecht en de belasting- en arbeidswetgeving wordt ontdoken. Werkweken tussen de 60 en 80 uur tegen een loon van fl.10,- per uur of minder zijn geen uitzondering. De politieke druk om iets te doen aan deze verontrustende situatie neemt de laatste tijd toe. Voorgestelde maatregelen zijn het instellen van een keurmerk voor "nette" bedrijven en meer inspanningen tot het oprollen van illegalen.

Als de arbeidsomstandigheden in Nederland vergeleken worden met die in de confectie-industrie in Turkije, dan komen illegalen in Nederland er nog niet eens zo slecht af. In Turkije zijn de arbeidsomstandigheden nog slechter en doen illegalen hetzelfde werk voor minder geld. De arbeiders die in Turkije in de confectie-industrie werken, worden ook illegalen genoemd, omdat ze niet verzekerd zijn tegen ziektekosten en geen lid van een vakbond zijn.

Het probleem van de illegalen moet hard aangepakt worden. Illegalen nemen onze banen in.

Een actief opsporingsbeleid is dus nodig. Dit zijn ferme uitspraken die de laatste tijd veel hoorbaar zijn. De vraag is echter of deze opmerkingen wel terecht zijn.

Als gevolg van deze slechte arbeidsomstandigheden bestaat een hoge migratiedruk vanuit Turkije naar Amsterdam en andere westerse steden. Dit mede omdat Nederlandse kledingdetailisten geen invloed kunnen uitoefenen op verbetering van de arbeidsomstandigheden in de toeleverende bedrijven. In deze bedrijven ontbreekt het vaak aan vrijheid van organisatie, collectieve onderhandelingen en arbeidszekerheid. Ook is er sprake van discriminatie van vrouwelijke werknemers. Als de Nederlandse kledingdetailisten echter maatregelen tegen de slechte arbeidsomstandigheden in toeleverende bedrijven nemen en geen kleding uit Turkije meer inkopen, dan heeft dit ook negatieve consequenties. Dit zou namelijk de migratiedruk richting het Westen enorm doen toenemen.

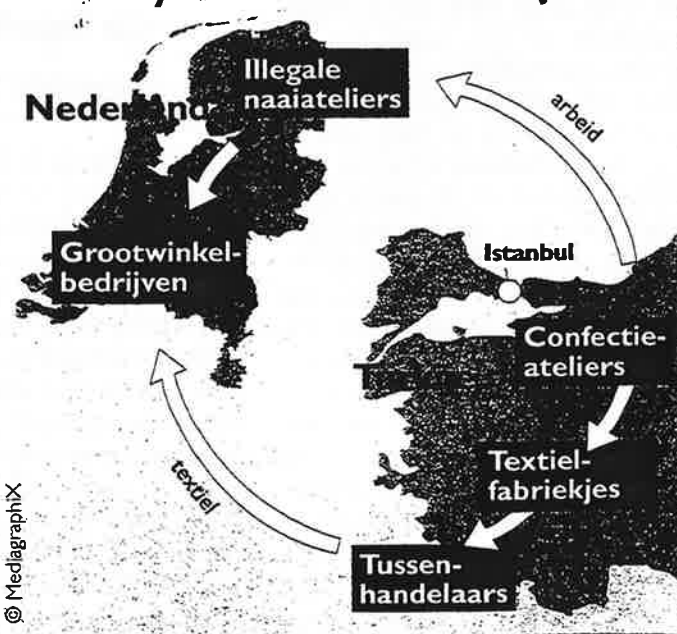
Illegale arbeid is bij de wet verboden. De staat verdient echter aan illegalen en gedooft deze dan ook. Daarmee voor-

komt zij dat honderden bedrijven en complete bedrijfstakken in elkaar storten. Er bestaat dus een stilzwijgend "contract" over het gedogen van illegalen. Ook is het zo dat illegalen werk doen dat geen Nederlander zou willen doen. Voor een actief opsporingsbeleid lijkt in de huidige gedoogsituatie dus iedere rechtvaardiging te ontbreken. Illegalen kunnen echter wel een bedreiging vormen voor legale allochtonen. Deze laatste zouden in de werkloosheid worden gedrukt door de illegalen.

Maatregelen ter bestrijding van illegale arbeid hebben meer effect als tegelijkertijd een nieuwe wet het mogelijk maakt werklozen die daartoe in staat zijn, te verplichten het werk van illegalen over te nemen. ▽

bron 1) Krikke, H.: Clandestien gestikt voor u: textielgiganten bevorderen komst van illegale migranten, in: Onze Wereld, april, 1994

Textielcyclus Nederland-Turkije

De gemeenteraadsverkiezingen zitten er weer op. Nieuwe wethouders hebben inmiddels

hun posten bekleed. Velen van hen zullen de komende jaren geconfronteerd worden met verschillende aanbiedingen vanuit het bedrijfsleven. Etentjes, vrijkaartjes, drank, enz. Van de wethouders wordt door die bedrijven ook een tegenprestatie verwacht. In dit artikel wil ik ingaan op de mate waarin wethouders worden geconfronteerd met zulke verleidingen en de manier waarop zij hiermee omgaan.

Mirjam van het Loo

Trouw (26-02-94) heeft een onderzoek gedaan naar corruptie onder wethouders. Het bedrijfsleven blijkt zich te bedienen van een breed scala aan verleidingen. De meeste wethouders krijgen wel eens een aanbod voor een "etentje met bijbedoelingen". Eén op de drie krijgt wel eens vrijkaarten aangeboden. Eén op de tien wethouders wordt "vaak" benaderd met drank en rookwaren. In totaal maakt 20% van de ondervraagde wethouders melding van reises in binnen- en buitenland.

etentjes	55%
vrijkaarten	38%
drank, rookwaren	30%
reizen binnenland	11%
reizen buitenland	9%
congres binnenland	9%
woning, woonomgeving	3%
congres buitenland	3%
geld, leningen	2%
vakantie(huis)	2%

De meeste pogingen tot verleiding vinden binnen de volgende twee belangrijke economische sectoren plaats. Op de bouwmarkt lopen projectontwikkelaars en aannemers bij gemeentebesturen de deur plat om opdrachten binnen te halen. Vooral in gemeenten die zich snel uitbreiden staan wethouders aan velerlei verleidingen bloot. Ook in de gokwereld zijn pogingen tot corruptie bijna aan de orde van de dag. De forse winsten, het strengere beleid ten opzichte van gokken en het lokale niveau van beslissingen maken dat lokale bestuurders in toenemende mate door gokexploitanten benaderd worden.

Over wethouders en corruptie

ook voor een gemeente belangrijk met deze bedrijven contacten te onderhouden, omdat vaak met deze bedrijven gewerkt moet worden. Bedrijven lobbyen en masseren, maar gaan zelden té ver.

Toch is het belangrijk dat wethouders bij hun aantreden worden ingelicht over wat zij, met hun portefeuilles, kunnen verwachten. Strakke wettelijke regels zijn niet geschikt, omdat in elke gemeente de situatie anders is en iedere wethouder het op zijn eigen manier doet. De cultuur die binnen een bestuurlijk apparaat heerst, heeft grote invloed op de omgang met corruptie. Als er een cultuur heerst waarin veel toelaatbaar is, is het moeilijk om zelf de verleidingen te weerstaan. Belangrijk is dus dat er een cultuur ontstaat waarin goede onderlinge controle mogelijk is. Wethouders moeten een dubieus aanbod direct in het college van B en W bespreken. Verantwoordelijkheid voor moeilijke beslissingen wordt dan gedeeld.

Corrupte ambtenaren en politici zijn geen nationaal probleem

Komt een corruptiezaak wel in de openbaarheid dan gaat dit ten koste van de betrouwbaarheid van de politiek en de partijen hierbinnen. Wethouders die het niet zo nauw nemen zijn een bedreiging voor ons politieke systeem. Toch vind ik het terecht dat de media publiceren over corrupte wethouders. Bij het lezen van deze berichten moet iedereen echter wel in zijn achterhoofd houden dat de meeste wethouders wél weten waar de grenzen liggen.

Natuurlijk is het moeilijk een precieze grens te leggen tussen wat nog wel toelaatbaar is en wat niet meer. Wanneer sluip er iets negatiefs in een presentje of een etentje? Vaak geven bedrijven alleen zo'n presentje om de relatie met het gemeentebestuur te onderhouden en niet om daar meteen een tegenprestatie voor terug te zien. Het is

Corrupte ambtenaren en politici zijn geen nationaal probleem. Dat die indruk ontstaat heeft te maken met het toenemend falen van de overheid in het uitoefenen van haar taak. Voor de burger wordt dat verloederende imago door elk incident versterkt. Door het aanscherpen van regeltjes is veel wetgeving niet meer uitvoerbaar. Dit heeft zijn weerslag op bestuurders en kan eerder tot ontsporingen leiden. De overheid moet kritischer op zichzelf worden in haar relatie tot de bevolking. Dat wil niet zeggen dat wethouders geen kleine geschenken mogen aannemen. Belangrijk is dat zij zich bij het nemen van beslissingen niet laten beïnvloeden door deze geschenken. Zo ontstaat een situatie waarin het geven van presentjes niet of nauwelijks loont. ▽

Een kijkje in de politieke keuken van Den Haag

Mendy van Veen

In november 1992 heb ik de brief geschreven naar het fractiesecretariaat om kenbaar te maken dat ik wel interesse had in zo'n functie. Mijn brief werd opgenomen in "het boek" waarin alle verzoeken terecht komen, en waar kamerleden nieuwe pm's uit kunnen halen. Al snel kwam ik erachter dat dat absoluut niet werkte, de nieuwe pm's worden via het, voor ons zo bekende, via-via circuit geworven. Dus belde ik in januari maar eens naar een andere Leidse bestuurskundige, die toen werkte voor een CDA-kamerlid. Ik kreeg te horen dat er inderdaad plaatsen vrij zouden komen per 1 februari. Eind januari kon ik op gesprek komen bij J. van Houwelingen, het gesprek verliep bijzonder plezierig, en 's avonds zou ik horen of de keuze op mij gevallen was. Inderdaad was dat het geval en een week later kon ik beginnen.

Het merendeel van de pm's binnen de CDA-fractie zijn of bijna klaar met hun studie of zijn zeer recent afgestudeerd. Het werk is erg leuk en afwisselend, maar is ook sterk afhankelijk van de werksamenwerking met het betreffende kamerlid. Gelukkig kan ik goed opschieten met "mijn" kamerlid, en hij beschikt over een flinke dosis humor en heel veel politieke ervaring. Het plezier in het werk hier is dus zeer persoonsafhankelijk, aangezien je wel elke met elkaar op één kamer zit. Mocht de relatie niet goed zijn, dan delft natuurlijk de pm'er het onderspit!

Als ik de naam van mijn kamerlid vertel, dan zie ik bij veel mensen een blik van herkenning opkomen, maar weten niet meer waar ze die naam moeten plaatsen. Dus zal ik ook hier maar voor duidelijkheid zorgen. Van Houwelingen is in 1973 in de Tweede Kamer gekomen voor het toenmalige ARP en in 1977 herkozen. Van september 1981 tot en met november 1989 is hij Staatssecretaris van Defensie geweest. Sinds

In februari 1993 ben ik in dienst getreden als persoonlijk medewerker (pm) van het CDA-Kamerlid Jan van Houwelingen. Kort daarvoor had ik voor het eerst gehoord van de functie van persoonlijk medewerker. Maar ja, hoe wordt je dat?

eind 1989 weer gekozen als lid van de Tweede Kamer voor het CDA. In deze periode is hij Voorzitter van de Bijzondere Commissie voor Sociale Vernieuwing en Voorzitter van de Vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken, dit zijn beide vaste Kamercommissies. Tevens is hij afgevaardigde van het parlement bij de CVSE. Binnen de fractiecommissies is hij vice-voorzitter van de commissie voor Buitenlandse Zaken, actief in de commissie EG-zaken, Sociale Vernieuwing, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Financiën en Milieubeheer. Maar de meeste aandacht gaat toch uit naar de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken en EU-zaken. Mijn studie, maar vooral mijn variantkeuze Politicologie en specialisatie Internationaal Bestuur sluiten uitstekend aan bij mijn werkzaamheden.

**Het merendeel
van de persoonlijk
medewerkers
binnen de CDA-
fractie zijn of bijna
klaar met hun
studie of zijn zeer
recent
afgestudeerd**

Tevens moet ik natuurlijk ook initiatief-wetgeving van de verschillende ministers bijhouden, en vooral die op het gebied van Buitenlandse Zaken en EU-zaken. Het kan zo zijn dat het noodzakelijk is om moties, amendementen in

te dienen of vragen te stellen aan de desbetreffende minister. Mocht het onderwerp in een mondeling overleg of uitgebreide commissie vergadering (UCV) aan de orde komen, dan moet het verantwoordelijke Kamerlid een "inbreng" verzorgen voor zijn of haar partij.

In de afgelopen periode is hij namens de CVSE als monitor naar de verkiezingen in Rusland en Kazachstan geweest. Voor zo'n reis moet ik zorgen voor de nodige informatie over het te bezoeken land, bijvoorbeeld de meeste recente ontwikkelingen, informatie over de partijen die gaan meedoen, en een beetje geschiedenis van het land.

Daarnaast krijgt een kamerlid ongehoofd veel post, telefoontjes, bezoeken, etc. Dat is ook een onderdeel van mijn functie, door die hoeveelheid moet je zelf kunnen beoordelen wat wel of niet belangrijk is. Het voert hier ver om in detail te beschrijven wat ik elke dag doe, daarom hoop ik dat door deze grove schets de functie van persoonlijk medewerker iets verduidelijkt is. Kort samengevat: een persoonlijk medewerker is zowel beleidsondersteunend als organisatorisch/administratief bezig, om op die manier het werk van een Kamerlid te vergemakkelijken. Daarnaast is de werkomgeving buitengewoon boeiend, alles wat ik overdag meemaak, zie ik 's avonds op het acht uur journaal. Ik zou natuurlijk hier ook kunnen uitweiden over de roddel en achterklap binnen de verschillende politieke partijen, maar daar wordt al genoeg aandacht aan besteed in de verschillende landelijke dagbladen! ▽

boox for brains

BOOX

Voor studie, beroep en ontwikkeling
Specialist in buitenlandse boeken
Eigen import

Departementale herindeling

departementale herindeling. Zoals altijd rondom verkiezingen leeft de discussie op over het afschaffen, samenvoegen of opdelen van ministeries. Het is een onderwerp dat de kiezer schijnt aan te spreken. Het is echter ook een goedkoop item om op te scoren, daar de illusie gewekt wordt dat met departementale herindeling de problemen van de overheidsorganisatie kunnen worden opgelost.

Harold Scheepers

De oplossing?

Vorig jaar zomer stond in Elsevier¹ een artikel over een rapport dat het college van secretarissen-generaal had uitgebracht: 'De organisatie en werkwijze van de rijksdienst'. Dit rapport liep vooruit op het verslag dat de commissie-Wiegel enige maanden later aan de Tweede Kamer zou doen, over mogelijkheden tot verbeteringen aan de organisatie van de rijksoverheid.

De secretarissen-generaal spraken zich onder andere uit voor een scheiding van beleid en uitvoering, waarbij kerndepartementen zouden ontstaan voor het maken van beleid met gedecentraliseerde uitvoeringsorganisaties. Het heette een oorlogsverklaring te zijn aan de verkoking en het hiërarchische departement.

Opvallend in het rapport was de conclusie, die ook door de commissie-Wiegel zou worden gedeeld, dat verbetering van de rijksdienst niet perse departementale herindeling inhield. De basis van beleid moest komen te liggen in een andere soort van organisatie; kleiner, minder hiërarchisch en gericht op efficiëntie en effectiviteit. Pas wanneer aansluitend op deze veranderingen departementale herindeling functioneel zou bijdragen aan de verbetering, dus met een aanwijsbaar nut voor een nog betere scheiding van beleid en uitvoering, zou dit een reële optie kunnen zijn.

Departementale herindeling was dus zeker niet dé oplossing die de secretarissen-generaal en de commissie-Wiegel voor ogen hadden. Hun plannen richtten zich op het vormen van kerndepartementen en uitvoering op afstand.

Brinkman en het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (L.N.V.)

Desondanks, of juist dankzij de verkiezingen van 3 mei dit jaar, is toch weer de discussie opgeblaaid over het al dan niet afschaffen, samenvoegen of opdelen van één of meerdere departementen.

Opvallend in deze reeks van opties is het betoog van C.D.A.-partijleider Brinkman om het ministerie van L.N.V. op te heffen. Nota bene het departement waar het C.D.A. traditiegetrouw op de achterban kan rekenen bij verkiezingen (alhoewel hier een relativering op z'n plaats is, sinds het uitlekken van het amice-briefje van Bukman aan Andriesen, waardoor de tuinbouw niet langer kon rekenen op verlaging van de gasprijs in het kader van de toen nog aankomende verkiezingen).

Opvallend was de conclusie dat verbetering van de rijksdienst niet perse departementale herindeling inhield

In N.R.C.-Handelsblad² werd Brinkman aangehaald, die in het boek van Oskar van der Kroon over het ministerie van L.N.V.³ (een bestuurskundige aanrader!) zou hebben gesteld dat, omdat het ministerie bij elke verkiezingen ter discussie staat, deze op termijn maar moest worden opgeheven.

Al enige maanden voor de verkiezingen van 3 mei jongstleden werd de discussie gestart over

Regeringspartner P.v.d.A was hiermee zeer verguld, daar deze al geruime tijd voor opdeling van het ministerie is, waarbij een staatssecretariaat Landbouw bij het ministerie van Economische Zaken zou moeten komen en de rest bij Onderwijs. De traditionele land- en tuinbouwachterban van het C.D.A. kon Brinkmans betoog echter minder waarderen.

Wat moeten we dan met uitspraken van politici over departementale herindeling?

Departementale herindeling als verkiezingsslogan

Bovenstaand voorbeeld is slechts één uit een omvangrijke reeks. Dit is toch bevreemdend. Ten eerste, omdat door vele verschillende personen en commissies al diverse malen is betoogd dat departementale herindeling niet de oplossing is voor de aanpak van het slecht functioneren van de rijksdienst. Ten tweede, omdat - mocht je de gemiddelde bestuurskundige ernaar vragen - blijkt dat wetenschappers die zich met de overheidsorganisatie bezig houden allang weten dat herindeling eerder een verschuiving en verzwarend van de problemen inhoudt, dan een oplossing ervan. Tot slot is het wel raar om uit de mond van - in veel gevallen - voormalige ambtenaren te horen dat departementen moeten worden gesplitst of opgeheven, terwijl juist ambtenaren bekend staan als minst veranderingsgezind wat betreft hun werkomgeving.

Wat moeten we dan met uitspraken van politici over departementale herindeling? Moeten we ze serieus nemen, of beschouwen als verkiezingsslogan?

Serieus nemen lijkt alleszins redelijk, gezien het feit dat de politiek uiteindelijk toch de besluiten neemt. Maar in ons systeem, waar politici een mandaat van de kiezer krijgen, moet dan eerst gekeken worden naar wat de kiezer wil. Ik denk dat de kiezer niet zozeer herindeling wil, maar gewoon een beter functionerende overheid. Veel kiezers staan echter niet stil bij mogelijkheden en noodzaken hiertoe, of het interesseert

ze gewoon niet. Zeggen dat departementale herindeling de oplossing is, wordt vervolgens een makkelijk middel om te scoren met de verkiezingen. Maar waarom worden politici dan niet afgerekend op hun belofte, dat met herindeling ook het functioneren van de rijksdienst wordt verbeterd?

Over het onderwerp departementale herindeling is onder andere door M.J.M. Alkemade geschreven in Ministeries van Algemeen Bestuur (hoofdstuk 4), in 1989 uitgegeven door Spruyt, Van Mantgem & De Does, Leiden. ▽

¹ Elsevier, nummer 22 van 5 juni 1993, pagina's 14-16

² N.R.C.-Handelsblad, 7 maart 1994

³ Oskar van der Kroon. Ministerie in crisis

Sinds de opkomst van de huidige steeds meer gaan bemoeien met het van de politiek via wetten en regel-langrijk deel uit van de omgeving waarin bedrijven werken. Lobbyen is het proces via welke bedrijven deze invloed proberen te laten aansluiten op hun verwachtingen van die omgeving.

Lobbyen

nationale staten is de overheid zich bedrijfsleven. Deze grotere invloed geving maakt tegenwoordig een belangrijk deel uit van de omgeving waarin bedrijven werken. Lobbyen is het proces via welke bedrijven deze invloed proberen te laten aansluiten op hun verwachtingen van die omgeving.

Harold Scheepers

Negatieve connotatie

Het woord lobbyen is afkomstig van het Engelse 'lobbies'; de wandelgangen van het Britse Lagerhuis, waar diverse belangenbehartigers parlementariërs op weg naar een stemming nog even konden aanklampen om hun belang te benadrukken.

Wat algemener gesteld kan lobbyen worden omschreven als 'pogingen om op informele wijze formele gezagsdragers te beïnvloeden'. De term lobbyen wordt veelvuldig met een aantal negatieve praktijken geassocieerd. Zo zou lobbyen het daglicht niet kunnen verdragen, het wordt immers achteraf en informeel uitgevoerd. De praktijk kent echter gedragscodes. Daarnaast zou lobbyen veelal gericht zijn op scoren; op het doelgericht nastreven van een eigen belang, zonder enige morele beperking in acht te nemen. Bij het lobby-

en wordt daarentegen evenzeer stilgestaan bij heersende waarden en normen.

Voorts heerstrondom lobbyen het beeld van klikvorming; de kleine groep betrokkenen schijnt zich af van de buitenwereld en 'regelt de zaken wel even'. Hierbij wordt evenwel voorbij gegaan aan de concurrentie bij het lobbyen; meerdere lobbyisten, met verschillende belangen, zijn betrokken. De klik wordt juist doorbroken, doordat lobbyisten externe steun zoeken voor hun belang, bijvoorbeeld in de media. Lobbyen wordt eveneens door veel personen verbonden aan grote organisaties die professioneel de 'beslissers' bewerken. Groot is echter niet per definitie professioneel; veel organisaties gaan nog altijd zeer amateuristisch te werk.

Tot slot wordt lobbyen voornamelijk geassocieerd met het bedrijfsleven. Er mag echter niet vergeten worden dat

ook overheidsinstellingen lobbyen. Enerzijds bij andere niveaus binnen de overheid en anderzijds bij de private sector.

Waarom lobbyen?

Elke organisatie heeft te maken met een omgeving die voortdurend van invloed is of kan zijn op de organisatie. Deze invloeden kunnen positieve en negatieve gevolgen hebben, doordat ze wel of niet overeenkomen met door de organisatie gewenste omgevingskenmerken. Lobbyen is gericht op het laten overeenkomen van gewenste en werkelijke invloeden.

De invloeden kunnen in factoren en actoren worden ingedeeld. Factoren zijn anonieme processen in de omgeving, zoals de conjunctuur van de economie, waarop lobbyen weinig effect zal hebben. Actoren, de beleidsmakers, zijn betere lobby-objecten, daar zij zich vaak identificeren met bepaalde factoren. Er

wordt bijvoorbeeld gelobbyd voor een beleid ter beïnvloeding van de conjunctuur.

Lobbyen is meer dan 'omgevingsmanagement'. Lobbyen is vaker gericht op concrete resultaten, zoals:

- Dossierwinst: als de formele gezagsdragers het beleid wijzigen ten gunste van of gunstig voor de lobbyist.
- Positieverbetering: de lobbyist probeert omstandigheden te scheppen, waardoor in de toekomst de kans op resultaat vergroot wordt.

- Verbetering organisatie: professionalisering van het lobby-apparaat, zodat in het externe lobby-proces de organisatie sterker zal staan.

Deze drie punten staan in omgekeerde volgorde, verbetering van de organisatie komt aan de orde voor positieverbetering en dossierwinst, de één is voorwaarde voor de ander.

Kansrijk lobbyen

Lobbyen is niet zomaar het installeren van een mannetje in het Tweede Kamergebouw, die wel even contact opneemt met politici. Veel organisaties, en zeker de grotere, hebben inmiddels een afdeling Public Affairs, die onder andere het lobbywerk structureert.

Het is noodzakelijk dat Public Affairs-afdelingen zich met de volgende zes voorwaarden voor kansrijk lobbyen bezighouden:

1. Er moet voor alles gewerkt worden aan een goede interne organisatie. Naar buiten toe moet de organisatie consistente doeleinden handhaven, gesteund door een interne consensus en alerte en flexibele mensen.
2. Men moet beschikken over voldoende feitelijke en actuele kennis van de politieke markt.
3. Deze moet onbevange benaderd worden, men moet lobbyen als een spel ervaren met zowel kansen als risico's.
4. Er moet gezorgd worden voor voldoende hulpmiddelen zoals kennis, externe steun, bevoegdheden en contact met personen op belangrijke posities.
5. De lobbyisten moeten beschikken over vaardigheden om netwerken op te

bouwen en coalities te vormen.

6. De laatste voorwaarde om kansrijk te beginnen aan het lobbyen is het bezit van ruilmiddelen; voor wat hoort wat.

Lobbyen en democratie

Lobbyen wordt al snel geassocieerd met een oligarchie; een kleine groep beslist in het lobbycircuit voor allen. De realiteit is eerder een polyarchie, waarin lobbygroepen elkaar beconcurreren op verschillende terreinen en waar slechts op deelterreinen een kleine groep de meerderheid kan overheersen.

Een ander punt is de volgende afweging. Lobbyen kan leiden tot concentratie van macht als besloten wordt compromissen met elkaar te sluiten en de buitenwereld hiervan af te schermen. Lobbyen kan daarentegen ook spreiding van macht tot gevolg hebben, omdat de lobby voor een bepaald belang weldra een tegenlobby zal oproepen.

Lobbyen wordt al snel geassocieerd met een oligarchie; een kleine groep beslist in het lobbycircuit voor allen

Lobbyen kan gevaar opleveren voor de formele verantwoordelijkheid en bevoegdheid; de informele lobby-contacts maken de besluitvorming immers minder doorzichtig. De vraag is of de kostenbesparing op informatieverkrijging via lobbyisten hier tegen opweegt.

Wel of niet lobbyen?

Lobbyen is de meer directe vorm van belangenbehartiging, in die zin dat er gelobbyd wordt door één organisatie voor een specifiek eigen belang. De ruimere belangenbehartiging door een groep organisaties past beter in een democratie. Dit proces is open doordat

het via de media loopt, ook andere belangengroepen kunnen zich in de discussie mengen.

Lobbyen mist die openheid. Ieder kan zich immers wel een voorstelling maken van het feit dat grote bedrijven lobbyen, maar hoe, waarover en met name of dat met resultaat is en zo ja welk resultaat blijft onduidelijk. Laat staan de vraag of door lobbyen de kans niet groot is dat de belangen van niet-betrokkenen geschaad worden.

Het lijkt erop dat we moeten vertrouwen op de integriteit van de volksvertegenwoordigers die de uitvoering controleren, en op de gedragscode via welke lobbyisten werken. Feit is echter dat controle van de volksvertegenwoordiging op het uitvoerend apparaat gering is, terwijl deze juist veelvuldig object van het lobbyen is.

Basis voor dit artikel vormde het boek 'Lobbyen, hoe werkt 't?' onder redactie van W.J. Bennis, B.M.J. Pauw en M.P.C.M. van Schendelen, in 1992 uitgebracht door SDU in 's Gravenhage.

Het lijkt erop dat we moeten vertrouwen op de integriteit van de volksvertegenwoordigers die de uitvoering controleren, en op de gedragscode via welke lobbyisten werken

Oost West,...

Marc E. Fox

Wat was nu eigenlijk de ware inzet van de Koude Oorlog? Een moreel geladen botsing tussen twee ideologieën? Of, meer prozaïsch, een *realpolitik* conflict tussen twee supermachten die elk hun eigen nationale belangen nastreefden? In het eerste geval was het voor het Westen zinvol om naar een 'overwinning' te streven, maar in het tweede niet: regimes komen en gaan, maar landen en volkeren blijven altijd bestaan - en hetzelfde geldt voor hun belangen, die nu eenmaal per definitie onderling strijdig zijn.

De aanhangers van deze laatste opvatting, die zichzelf graag als 'machtsrealisten' afficherden,² vormen niet zozeer een politieke, maar veeleer een intellectuele stroming, die vooral in de jaren '70 in de Verenigde Staten in hoog aanzien stond. Zowel de Republikeinse president Richard Nixon als de Democratische president Jimmy Carter streefden in de allereerste plaats naar 'vrede en coëxistentie', ofwel machtsevenwicht,³ met de Sovjet-Unie: naar het in goede banen leiden van een belangentegenstelling die een onwrikbaar gegeven is, maar die daarom nog niet tot een rampzalige uitbarsting hoeft te komen, mits het schip van staat maar door de juiste personen wordt gestuurd.

Ook de belangrijkste buitenlandse medewerkers van beide presidenten, respectievelijk Henry Kissinger en Zbigniew Brzezinski, waren het op één punt met elkaar eens: in de wereldpolitiek is geen plaats voor ideologie en moraal, maar tellen alleen belangen. De internationale diplomatie is geen speeltuin voor naïeve Kantiaanse idealisten,⁴ maar het exclusieve domein van nuchtere staatslieden. Het formuleren van verstandige buitenlandse politiek kan maar beter aan een kleine elite worden overgelaten, want de man in de straat heeft nu eenmaal onvoldoende kaas gegeten van de inzichten van 'oorlogsdeskundigen' zoals Clausewitz

De Koude Oorlog lijkt weer helemaal terug. Sinds de Russische parlementsverkiezingen van 12 december j.l. wordt de wereld bijna wekelijks geconfronteerd met de heroplevende geldingsdrang van een grootmacht, die sedert de ineenstorting van de Sovjet-Unie voorgoed uitgeschakeld was gewaand. Daarmee is een oude vraag, en is een oude discussie, opnieuw hoogst actueel geworden.

en Metternich, en zal nimmer iets begripen van de ijzeren wetten van de 'staatsraison'.

Anders dan de naïeve idealisten menen, zo luidt de Hobbesiaanse machtsrealistische redenering,⁵ ging de Koude Oorlog niet tussen Goed en Kwaad, maar tussen de tegenstrijdige, maar tegelijkertijd legitieme belangen van de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Idealistische brokkenpiloten en goedbedoelende padvindsters kon men daarbij missen als kiespijn, en iemand als Henry Kissinger moest dan ook niets weten van de dissidenten in de Sovjet-Unie: die waren alleen maar lastig. Maar op één ding hadden hij en zijn geestverwanten niet gerekend: dat in het najaar van 1980 in de Verenigde Staten een dissident aan de macht zou komen.

Een 'tweederangs Hollywood-acteur' die niet eens naar de universiteit was geweest en nooit een boek las: geen wonder dat Ronald - nuke 'em - Reagan geen boodschap had aan de gevestigde wijsheden van de buitenlandse politiek. Hij had zijn eigen leidend beginsel: het communisme deugt niet, en het moet en zal daarom verdwijnen. Anders dan zijn voorgangers durfde de nieuwe president het monster dan ook bij zijn ware naam te noemen: de Sovjet-Unie was een 'evil empire'.

Reagan's Hollywood-ervaring kwam hem goed van pas: het is in de politiek vooral de beeldvorming die telt. Zonder zich aan agressief avonturisme te bezondigen, en zonder ooit open deuren dicht te slaan, wist de president door een combinatie van briljante retoriek en ostentatieve standvastigheid (kruisraketten, 'Star Wars') een substantiële bijdrage te leveren aan de demoralisering van het Sovjet-regime, en aan de uiteindelijke ondergang daarvan.⁶

De voetbalkenner⁷ en machtsrealist Kissinger stond in de strijd tegen de idealisten eind jaren '70 nog met 1-0 voor, maar tien jaar later was die voorsprong omgeslagen in een 1-2 achterstand. En het leek er veel op dat dit ook de eindstand was.

De wedstrijd is echter nog niet afgelopen. De Russische Beer heeft immers de afgelopen maanden overduidelijk laten zien hooguit zijn ideologische haren, maar allerm minst zijn daadwerkelijke streken te hebben verloren. Rusland verzet zich tegen het NAVO-lidmaatschap van de landen in Oost- en Midden-Europa, verlangt een vrije hand in de voormalige deelrepublieken van de Sovjet-Unie,⁸ kiest partij voor de Serviërs,⁹ bemoeit zich weer met het Midden-Oosten, en blijkt nog steeds in de Verenigde Staten te spioneren.

De machtsrealisten hebben weer het hoogste woord, en halen gretig en publiekelijk hun gelijk. Toch zouden ze er verstandig aan doen om niet te vroeg te juichen. Het is pas op zijn hoogst 2-2, en de eindbeslissing moet nog vallen. Waarschijnlijk komt er zelfs een verlenging aan te pas.

Het idealistische scenario luidde in zijn meest simpele vorm: Rusland wordt een liberale democratie, net als alle overige landen in Europa (en op termijn ook de rest van de wereld); en omdat democratieën onderling nooit oorlog voeren, zijn vanaf heden alle internationale conflicten en belangentegenstellingen voor altijd de wereld uit. Dat het zó niet zal gaan, is wel zeker.

Maar het sombere machtsrealisme dat thans weer zoveel opgeld doet, lijkt op zijn minst even wereldvreemd. Eén populaire variant luidt dat er in Rusland 'eigenlijk niets veranderd is'. Communisme of geen communisme, Rusland zal altijd anders blijven dan het Westen, gepreoccupeerd met zijn hang naar een

eigen 'Slavische identiteit', naar sterke mannen en naar een diep geworteld 'collectivisme' dat voor westerse ideeën als individualisme en rationalisme immuun is. Geen wonder dat een dergelijke natie zich te allen tijde onverbeterlijk nationalistisch, wantrouwig en agressief op zal stellen.

Het hardste oordeel dat men over deze gedachtegang kan vellen, luidt dat zij in essentie racistisch is, het vriendelijkste dat zij rijkelijk voorbarig is. Het verkiezingsresultaat van Vladimir Zjirinovski's ultra-nationalisten wordt ten onrechte opgevat als bewijs van het definitieve failliet van de pro-westerse hervormers.

Het enige dat over deze theorie gezegd kan worden, is dat zij simpelweg niet met de waarneembare feiten strookt

Inderdaad, bijna 23 procent van de Russische kiezers stemde op 12 december j.l. op Zjirinovski's LDP bij hun keuze tussen landelijke kandidatenlijsten, waarbij de helft van het aantal parlementszetels in het geding was. Maar bij de keuze voor de tweede, via lokale lijsten gekozen helft van de parlementariërs, scoorde de LDP veel slechter dan de hervormers. Uit opinie-onderzoek zou inmiddels gebleken zijn dat een derde van Zjirinovski's aanhang nu al niet meer op hem zou stemmen, en dat slechts een kleine minderheid van de Russen thans in de eerste plaats behoefte heeft aan een 'herstel van het nationaal bewustzijn'.

Maar ook al is het dan misschien te vroeg om nu al de hoop op een liberaal-democratisch Rusland op te geven, in de ogen van de machtsrealisten maakt dat allemaal niet uit. Want naties blijven

naties, ongeacht politiek stelsel of ideologie, en grootmachten blijven grootmachten, met een 'natuurlijk' streven naar eigeninvloedsferen, naar het overheersen van kleinere buurlanden en naareen zo grootmogelijke geopolitieke presentie in de rest van de wereld.

Het enige dat over deze theorie gezegd kan worden, is dat zij simpelweg niet met de waarneembare feiten strookt. De Amerikaanse filosoof Francis Fukuyama heeft er in een uitvoerige kritiek op het Hobbesiaanse 'machtsrealistische' gedachtegoed bij wijze van voorbeeld op gewezen, dat de Verenigde Staten en Canada al bijna honderd jaar een gemeenschappelijke onverdedigde grens hebben over de hele breedte van een continent, 'ondanks het machtsvacuüm dat Canada is'.¹⁰ En oorlog tussen moderne democratieën als Nederland en Denemarken is zelfs 'onbewust niet denkbaar'.¹¹

Daarmee is niet weersproken dat het hervormingsproces in Rusland nog een lange moeizame weg te gaan heeft, maar wel dat Rusland en het Westen ook op termijn hoe dan ook structureel tegengestelde belangen hebben. Het meest klemmende internationale vraagstuk betreft thans niet de betrekkingen tussen Rusland en het Westen, en evenmin die tussen Rusland en Oost- en Midden-Europa, maar die tussen Rusland en de overige voormalige Sovjet-republieken met aanzienlijke Russische minderheden.¹² Maar het Russische belang in deze laatste landen is als zodanig legitiem, en valt niet af te doen als een manifestatie van 'imperiale ambities'. Voor zover het Westen hier invloed kan uitoefenen, dient die dan ook niet alleen te zijn gericht op matiging van de aspiraties van Moskou, maar ook en vooral, door het uitoefenen van druk op de betrokken regeringen, op het veiligstellen van de rechtspositie van de Russische minderheden in bijvoorbeeld de Baltische staten, de Oekraïne en Kazachstan.

Methet verklaren van een tweede Koude Oorlog is niemand gediend, en van de recente diplomatieke Russische interventie in Bosnië hoeft het Westen voor-

lopig niet wakker te liggen. Die duidt eerder op een Russisch verlangen naar erkenning als medespeler dan op een hernieuwde profilering als tegenspeler. De Russische minister van Buitenlandse Zaken, Andrej Kozyrev, heeft onlangs de Amerikaans-Russische verstandhouding omschreven als 'een huwelijk dat blijft, ook al zijn de wittebroodsweken voorbij'. Voorlopig hebben hij, en de Russen, op zijn minst recht op het voordeel van de twijfel, en zit een 3-2 overwinning voor de Kantiaanse idealisten er wel degelijk nog steeds in.

¹ M.E. Foxis student bestuurskunde aan de Rijks Universiteit Leiden en de Erasmus Universiteit Rotterdam heeft als afstudeer-specialisatie 'Crisis- en veiligheidsmanagement'.

² J.H. Leuridijk, "De organisatie van de vrede van in Europa: naar een nieuwe diplomatieke structuur?", in A. van Staden (red.), *Tussen orde en chaos: de organisatie van de veiligheid in het nieuwe Europa*, Leiden: DSWO Press, 1993, blz. 21-63.

³ Van Staden, op.cit., blz. 10-13.

⁴ Ibidem, blz. 9-10.

⁵ F. Fukuyama, *The end of history and the last man*, New York: Avon Books, 1992, blz. 75-76.

⁶ Henry Kissinger liet dit onder meer blijken tijdens een interview in Jay Leno's *The Tonight Show* van 20 april 1994.

⁷ W. Duk, "De Krim koerst op het Kremlin: burgeroorlog lijkt vooralsnog een spookbeeld". Elsevier, jrg. 50, 1994, nr. 12, blz. 44-45.

⁸ C. de Gruyter, "Een bloedige blokkendoos: bij de geboorte van het derde Joegoslavië". Elsevier, jrg. 50, 1994, nr. 12, blz. 42-44.

⁹ Fukuyama, op.cit., blz. 264.

¹⁰ J. Mueller, *Retreat from doomsday: the obsolescence of major war*, New York: Basic Books, 1989, blz. 240.

¹¹ Duk, op.cit., blz. 44-45.

IBA '94 Risico's en Kansen: De arbeidsmarkt voor Bestuurskundigen in een tijd van recessie

Op donderdag 24 februari was het dan zover, in congrescentrum de leeuwenhorst in Noordwijkerhout werd de jaarlijks georganiseerde Informatiedag Bestuurskundige en Arbeidsmarkt gehouden. 's Ochtends vroeg, rond een uur of half negen, verzamelden de Leidse I.B.A.-gangers zich schuifelend en glijdend vanwege de versgevalen sneeuw voor het centraal station vanwaaruit ze met bussen naar het congrescentrum gingen.

Marie-Louise Smoolenaars

Aangekomen op het congrescentrum bleek dat enkele forumleden in verband met de hevige sneeuwval en de daarvoor ontstane files te laat waren, waardoor de aanvang van het forum moest worden uitgesteld.

sie".

In 't Veld maakte in zijn lezing al meteen duidelijk dat het met die recessie, vooral voor hoger opgeleiden, wel meevalt. Als we kijken naar de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt van de laatste 25 jaar blijkt dat het aantal banen dat door hoger opgeleiden wordt bezet,

Prof. dr. R.J. In 't Veld

Om tien uur vond dan toch de opening plaats door dagvoorzitter prof. dr. R.J. In 't Veld, als hoogleraar bestuurskunde verbonden aan de Erasmus Universiteit van Rotterdam en de Rijksuniversiteit Leiden.

Hierna werd begonnen met het forum. Het thema van dit forum was: Risico's en kansen: de arbeidsmarkt voor bestuurskundigen in een tijd van reces-

is toegenomen met 3,5% terwijl het totaal aantal banen is toegenomen met slechts 1%. Het aantal door hoger opgeleiden bezette banen is dus veel meer gestegen dan het gemiddelde. Voor meer dan de helft is dit het gevolg van verdringing. Een generatie geleden werden deze banen nog niet bezet door hoger opgeleiden.

Intussen is de relatieve schaarste aan hoger opgeleiden omgezet in een rela-

tieve overvloed. Werknemers zijn onzeker geworden over de kwaliteit van de individuele afgesudeerden. Zij hebben nu een "krans van tijdelijk werk" gemaakt rondom een kern van vaste banen.

Deze krans wordt gebruikt om echt te selecteren. Studenten moeten nu dus twee stappen nemen om aan een baan te komen: eerst van student naar de "krans van tijdelijk werk" en daarna van deze "krans" naar een vaste baan.

Drs. G.A.J.M. Abbenhuis

Hierna kwam de heer Abbenhuis, die werkzaam is als interim manager met diverse opdrachten bij onder meer de dienst Waterleiding Rotterdam en bij de OV Studentenkaart BV, aan het woord.

Zijn lezing bestond voornamelijk uit 4 opmerkingen:

*De primaire taak van de universiteit is onafhankelijke beoefening van wetenschappelijk onderzoek en onderwijs daarin, maar je kunt als student de samenleving wel dienen door een goede keuze van bijvakken en soms hoofdvakken.

*Er is sprake van een structurele inkringing van de collectieve sector, maar dit hoeft geen probleem te zijn, want de mogelijkheden voor bestuurskundigen groeien nog wel bij de overheid. Nu zet men vaak interim managers in en vaak is dit zonder succes. In de toekomst kunnen dit soort taken vervuld worden door bestuurskundigen.

*Er blijft altijd behoefte aan universitaire geschoolden en als je zorgt voor een goede cv, goede bijvakken en een goed netwerk van mensen om je heen dan hoeft het zoeken naar een baan geen probleem te zijn.

*De vereniging van afgestudeerden heeft

een belangrijke taak bij het geven van goede referenties en verder bij het geven van her-, na- en bijscholingscursussen.

Mw. drs. C.M.S. Glim

Daarna was het woord aan mevrouw Glim die behoort tot de eerste lichting afgestudeerden van de vakgroep bestuurskunde. Zij is inmiddels mededirecteur van het bureau ContractResearch, een adviesbureau dat een paar jaar geleden begon met het geven van advies op het gebied van milieu en nu actief is op allerlei beleisterreinen. Dit komt volgens mevrouw Glim onder andere omdat bestuurskunde een manier van denken is die heel flexibel op zeer veel beleidsterreinen kunt toepassen, waardoor mensen die bestuurskunde hebben gestudeerd in de meest uiteenlopende vakgebieden zijn terug te vinden.

Verder presenteerde mevrouw Glim enkele resultaten van een onderzoek dat de sociale faculteit van de RUL heeft gedaan naar academici op de arbeidsmarkt. Uit dit onderzoek bleek dat meer dan 90% van alle mensen die zijn afgestudeerd in de bestuurskunde binnen een jaar een baan vinden en dat zij behoren tot de hoogst betaalde academici. Vrouwelijke bestuurskundigen verdienen bovendien gemiddeld meer dan mannelijke bestuurskundigen.

Drs. P.J. Welling

Hierna was de beurt aan de heer Welling. De heer Welling was vanaf 1976 werkzaam bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken. In 1988 werd de heer Welling benoemd tot directeur van de Rijkspsychologische Dienst, thans R.P.D. Advies. Vanaf 1991 is de heer Welling werkzaam als directeur Personeelsmanagement Rijksdienst van het Directoraat Generaal Management en Personeelsbeleid.

Ook hij wees op de krimpende rijksdienst waardoor de concurrentie op de banenmarkt heviger zou worden, maar ook volgens hem was er niet zoveel aan de hand als je zorgde voor een goede cv en een goed netwerk van mensen om je heen.

Je moet je gedrag aanpassen aan de voorspellingen voor de arbeidsmarkt. Als de concurrentie heviger wordt moet

je zorgen dat je beter bent en dat mensen weten dat je beter bent. Je moet extra vaardigheden ontwikkelen. Er gaat bijvoorbeeld bij de overheid gewerkt worden met projecten. Zorg dat je weet hoe projectmanagement in elkaar zit.

Mr. J.C. Tervaert

Als laatste was de heer Tervaert aan de beurt. Hij was voor zijn pensioen in 1984 werkzaam in leidinggevende functies bij drie internationaal opererende verzekeringsmaatschappijen. Verder was hij tot zijn pensioen in 1984 lid van de directie buitenland van Nationale Nederlanden.

De heer Tervaert acht het belangrijk dat een sollicitant zich de volgende vragen stelt:

*Heb ik mezelf echt ooit bezig gehouden met de vraag "wat kan ik?" en "wat wil ik?"

*Heb ik ooit een beeld van mezelf geschilderd om de vraag te beantwoorden "wie ben ik nu eigenlijk?"

*Ben ik mezelf er van bewust dat de antwoorden op deze vragen beslissend zijn voor mijn verdere stappen om te proberen een baan te verwerven?

Wij Nederlanders zijn als calvinisten niet zo goed in het zeggen 'ja, ik kan dat', maar voor een sollicitatiegesprek is het belangrijk dat je dit wel doet. Je moet weten wat je wilt en wat je kunt en je moet vervolgens laten weten wat je wilt en wat je kunt. Je moet proberen tijdens een sollicitatiegesprek een persoonlijkheid neer te zetten. Verder moet je je sollicitatiegesprek goed voorbereiden door van te voren al informatie in te winnen over het bedrijf waar je gaat solliciteren zodat je tijdens het sollicitatiegesprek zelf ook vragen kunt stellen en interesse kunt tonen in het bedrijf.

Discussie & Workshops

Er was erg veel consensus onder de sprekers. Een discussie kwam in de tweede helft van het forum, ondanks het feit dat men deze toch kunstmatig probeerde op te wekken, niet op gang. Wel kwamen er vragen uit het publiek, maar erg veel verder dan het antwoord

dat een goede cv en een goed netwerk van mensen om je heen in deze tijd nodig is ging men niet en dat is iets wat de meeste studenten tegenwoordig zelf ook wel weten.

Na de lunch kon men gaan kijken waar men met zijn goed gevulde cv terecht kan in de toekomst. Verschillende bedrijven en organisaties hielden workshops waarin werd verteld wat het bedrijf deed en van jou verwachtte.

De bedrijven en organisaties waren verdeeld in categorieën die er als volgt uitzagen:

Loopbaanplanning

- *Reticulair
- *RPD Advies

Binnenlands Bestuur

- *Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- *Charlois, deelgemeente Rotterdam
- *Ministerie van Justitie

Internationaal Bestuur

- *Bureau Internationale Ambtenaren
- *Ministerie van Buitenlandse Zaken
- *European Institute of Public Administration

Wetenschap

- *AIO/OIO-schap
- *Het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA

Ondernemingen

- *Andersen Consulting
- *B&A Groep Beleidsonderzoek & -Advies
- *Koninklijke P.T.T. N.V.
- *Spaapen en Versteeg

De workshops werden druk bezocht en waren mijns inziens toch hetgeen waar de meeste interesse van de veelal ouderejaars bestuurskunde studenten naar uitging. ▽

KOOYKER

sinds 1863

**Algemene en Academische
Boekhandel**

In het hart van de Randstad
vindt u één van de grootste
voorraadhoudende Boekhandels
voor Universiteit en HBO.

BREESTRAAT 93,
2311 CK Leiden.
tel.: 071 - 160 500,
fax: 071 - 144 439.